MERIDIAN CRITIC Nr.2 (Volume 23) 2014

Surse ale lingvisticii textului la Eugeniu Coşeriu

Dorel FÎNARU
Universitatea „Ştefan cel Mare", Suceava

Abstract: Our attempt aims at identifying the sources that have influenced the theories regarding text linguistics, a field in language studies that has Eugenio Coseriu as one of its founders. Besides, text linguistics seen as hermeneutics of meaning is part of a wider, more complex structure, known as integral linguistics. At this point, we will follow certain ideas that were inspired by the thinking of two linguists and philosophers of language, the Dane Louis Hjelmslev and the Italian Antonino Pagliaro, later developed and refined by the Romanian linguist.
Keywords: Text linguistics, textual linguistic sign, universe of discourse, evocation, connotator, hermeneutics of meaning

0. Mult aşteptata ediţie românească a *Lingvisticii textului*, apărută recent[1], ne-a determinat să încercăm o retrospectivă a surselor care au fundamentat şi au conturat această structură arhitecturală, parte componentă a macro-edificiului numit de Eugeniu Coşeriu *lingvistică integrală*, atît de *en vogue* astăzi în varianta mult mai cunoscută a *analizei discursului*. Rolul de întemeietor al lingvisticii textului precum şi contribuţiile sale ulterioare aduse în acest domeniu al ştiinţelor limbajului erau subliniate, printre alţii de Jean-Michel Adam: „E. Coşeriu, unul dintre primii care, încă din anii 1950, a folosit termenul de *lingvistică textuală*, propune pe bună dreptate, în ultimele sale lucrări, să se facă distincţia între *gramatică transfrastică* şi *lingvistică textuală* (1994). Dacă prima poate fi considerată o extindere a lingvisticii clasice, în schimb, lingvistica textuală este o teorie a producerii co(n)textuale a sensului, care trebuie să fie fondată pe analiza de texte concrete. Este exact demersul a ceea ce numim *analiza textuală a discursurilor*.[2]

[1] Eugeniu Coşeriu, *Lingvistica textului. O introducere în hermeneutica sensului*, Ediţie îngrijită de Jörn Albrecht, Versiune românească şi index de Eugen Munteanu şi Ana-Maria Prisacaru, cu o postfaţă de Eugen Munteanu, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2013 (Colecţia „Logos", nr. 10).

[2] Jean-Michel Adam, *Lingvistică textuală. Introducere în analiza textuală a discursurilor*, Traducere de Corina Iftimia, Institutul European, Iaşi, 2008, 20-21. Într-o serie de articole ulterioare, Jean-Michel Adam va reveni cu indicaţii mai exacte asupra rolului de pionierat jucat de Coşeriu în acest domeniu: „le terme même de *linguistique textuelle* a été introduit pour la première fois par Eugenio Coseriu, dans un article écrit en espagnol, au milieu

BDD-A8408 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:14 UTC)

Ni s-a părut că ar trebui pomeniţi cîţiva lingvişti şi filozofi ai limbajului a căror influenţă asupra concepţiilor sale în acest domeniu este mai mult sau mai puţin evidentă. Marele lingvist român îşi începea multe dintre conferinţele sale şi multe dintre intervenţiile cu ocazia conferirii celor cîtorva zeci de titluri de doctor *honoris causa* afirmînd: „Sînt lingvişti care se cred unici şi deosebiţi, care afirmă sau cred că nu datorează nimic altor lingvişti şi care pretind că la alţi învăţaţi nu au întîlnit, eventual, decît confirmarea propriilor idei şi convingeri. Dar se înşală." (*Discurs de învestitură* la conferirea titlului de doctor „honoris causa", Universidad Autónoma de Madrid, 1999, p. 123) De aceea, indiferent de tema abordată, el îşi recunoaşte în mod constant sursele, influenţele şi „maeştrii ideali". În privinţa lingvisticii textului, ne ocupăm pentru început de Louis Hjelmslev şi Antonino Pagliaro.

1. Louis Hjelmslev

Lingvistul danez Louis Hjelmslev (1899-1965) pune la baza funcţionării semnului lingvistic o dublă perspectivă. Pe de o parte, semnul lingvistic face referire la realitatea pe care o desemnează (obiecte şi stări de lucruri desemnate), pe de altă parte, orice semn lingvistic trimite simultan la sistemul de semne căruia îi aparţine. Prima dimensiune este numită *denotaţie*, iar a doua *conotaţie* în terminologia hielmsleviană. De pildă, cuvîntul *dor* are ca *denotatum*, printre altele şi „stare sufletească a celui care tinde, rîvneşte, aspiră la ceva; năzuinţă, dorinţă"[3], iar drept *connotatum* posibil „(limba) română". Coşeriu observă, pe bună dreptate, că alegerea termenului *conotaţie* de către Hjelmslev nu este prea fericită, pentru că, aşa cum bine se ştie, în logică şi în semiotică acesta are sensuri foarte diferite. Coşeriu va folosi termenul *evocare*[4], care înglobează şi *conotaţia* în sensul dat de Hjelmslev: „am văzut cît de variate pot fi funcţiile semnului în text. Ansamblul acestor funcţii, care nu se lasă reduse în mod direct la funcţia de reprezentare, îl numesc *evocare*. Evocarea contribuie extrem de mult la bogăţia limbii, prin intermediul ei apare acea polisemie care nu ar trebui privită mereu doar din perspectivă negativă, ca o «neclaritate», ci şi din perspectivă pozitivă, ca o îmbogăţire. […] Sensul se naşte din combinarea funcţiilor bühleriene (deci a funcţiilor de reprezentare, manifestare şi apel) cu evocarea"[5]

---

des années 1950" (Jean-Michel Adam, *L'emergence de la Linguistique Textuelle en France: entre perspective fonctionnelle de la phrase, grammaires et linguistiques du texte et du discours*, în rev. „Investigações", vol. 23, nr. 2, 2010, p. 11). E vorba, firește, de celebrul studiu *Determinación y entorno* (v. Coşeriu 1955-1956). Lingvistul eleveţian detaliază apoi importanţa hotărîtoare a lui Coşeriu în evoluţia ulterioară a lingvisticii textului (v. Adam 2010, p. 37-40).

[3] *** *Dicţionarul explicativ al limbii române (DEX)*, Editura Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti, 2009, p. 328.

[4] A se vedea şi Eugeniu Coşeriu, *Omul şi limbajul său*. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii şi lingvistică generală, Antologie, argument, note, bibliografie şi indici de Dorel Fînaru, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2009 (Colecţia „Logos", nr. 1), p. 161: „Semnul lingvistic concret (semn într-un „discurs" sau „text") nu oferă doar „reprezentare" (semnificat conceptual) şi nu funcţionează doar în relaţie cu vorbitorul („manifestare" sau „expresie"), cu ascultătorul („apel") şi cu lumea extralingvistică („referinţă", adică *desemnare* prin intermediul semnificatului), ci funcţionează concomitent *în* şi *printr*-o reţea complementară şi foarte complexă de relaţii, cu care formează un ansamblu deopotrivă de complex de funcţii semantice, a căror totalitate se poate numi *evocare*."

[5] V. Coşeriu 2013: 150.

BDD-A8408 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:14 UTC)

Altfel spus, semnul lingvistic textual (discursiv) nu oferă doar „reprezentare" (semnificat conceptual) şi nu funcţionează doar în relaţie cu emiţătorul („manifestare" sau „expresie"), cu receptorul („apel") şi cu lumea extralingvistică („referinţă", adică „desemnare" prin intermediul semnificatului), ci funcţionează concomitent *în* şi *printr*-o foarte complexă reţea complementară de relaţii cu care formează un ansamblu la fel de complex de funcţii semantice, a căror totalitate e numită *evocare*. Mai exact semnul textual funcţionează concomitent:

- prin relaţia sa materială şi semantică cu alte semne particulare;
- prin relaţia sa materială şi semantică cu serii şi grupuri de alte semne;
- prin relaţia sa cu sisteme întregi de semne (de exemplu, diferite „limbi funcţionale" în interiorul limbii istorice);
- prin relaţia sa nemediată (materială) cu universul extralingvistic (funcţie de reproducere şi reprezentare directă, adică funcţie „icastică" sau „imitativă", în înţelesul cel mai larg al acestor termeni);
- prin relaţia sa cu experienţa nemediată, lingvistică şi non-lingvistică („contexte" şi „situaţii", care constituie un ansamblu de „cadre" mult mai complex decît se presupune de obicei);
- prin relaţia sa cu alte „texte";
- prin relaţia sa cu cunoaşterea empirică a lumii şi cu diferitele forme de interpretare a lumii („cultură").[6]

În timp ce conotaţia este o *funcţie semnică*, sensul este o *funcţie textuală* care depinde, în primul rînd, de *context*: „Indiferent de cum ne place să numim diferitele relaţii care apar între semnul actualizat şi mediul său înconjurător, acestea pot întotdeauna doar s ă c o n t r i b u i e la sensul textului, dar nu pot niciodată să î l c o n s t i t u i e. În ceea ce priveşte conotaţia, este vorba, la fel ca şi la evocare, despre o *funcţie a semnului*, sensul fiind însă o *funcţie textuală*. Tocmai de aceea contextul este atît de important pentru orice text, deoarece doar prin intermediul lui, indiferent dacă este context verbal sau extraverbal, textul îşi dobândeşte sensul".[7]

În textele cu structură unitară, unităţile de sens se combină în blocuri şi reţele textuale atît linear cît şi tabular în unităţi succesive de nivel superior, pînă la conturarea sensului global al discursului în care unele sensuri minimale se actualizează, altele rămîn virtuale, iar altele se anulează.

Aşadar lingvistica textului este, în primul rînd, hermeneutică a sensului. Interpretarea, sprijinită pe identificarea *universului de discurs* (limbaj-ca-atare, literatură, credinţe populare, mitologie, religie, ştiinţe, univers empiric etc.) şi a *ideologiei* manifestate (verbale, extraverbale şi culturale), se realizează pe baza unui *registru de aşteptări* şi a unei *metodologii* interpretative. Confuzia universurilor de discurs poate duce uneori la interpretarea eronată a sensului textului şi la aplicarea unor inutile grile de lectură din perspectiva unor universuri de discurs diferite.[8]

---

[6] Cf. Coşeriu 2009: 161-162; v. şi Finaru 2006: 30-31 şi Zagaevschi 2006: 30-43.
[7] Coşeriu 2013: 156.
[8] V. Coşeriu 2010: 1-12.

BDD-A8408 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:14 UTC)

Prin interpretare, datorită specificităţii unor texte (îndeosebi literare, spaţiu al plenitudinii funcţionale a limbajului), pot fi revelate şi argumentate sensuri globale multiple ale aceluiaşi text.[9]

Pentru Hjelmslev limba este, înainte de toate, un sistem de semne denotative. Limbă denotativă înseamnă un sistem de semne în care nici expresia, nici conţinutul nu posedă izolat funcţie semnică: funcţia semnică constă exclusiv în implicarea reciprocă a ambelor planuri. „Expresia este expresie a conţinutului", ceea ce vrea să spună că cele două planuri sînt structurate izomorfic. Hjelmslev recunoaşte şi posibilitatea ca expresia, ca şi conţinutul, să-şi poată asuma în mod separat caracter de semn şi astfel să devină într-un anume mod independentă. Limbile al căror plan al expresiei capătă caracter de semn Hjelmslev le denumeşte *limbi conotative*; limbile al căror plan al conţinutului se converteşte la rîndul său în limbă le numeşte *metalimbă*.[10]

Observăm că ideea de conotaţie se bazează pe faptul că partea materială a semnului, semnificantul, nu doar *denotă* conţinutul său, ci şi *conotă* sistemul căruia îi aparţine. Orice element semnic în planul expresiei, considerat exclusiv ca aparţinînd unui sistem de semne, primeşte în teoria lui Hjelmslev denumirea de *conotator*. În analiza textului trebuie avuţi în vedere conotatori foarte diverşi, căci nimic nu justifică presupunerea că un text este structurat omogen, adică este compus pe baza unui sistem semnic complet unitar şi coerent. Pentru a simplifica lucrurile şi a opera cu un caz-model lingvistul danez pleacă de la premiza că textul respectiv se caracterizează prin omogenitate structurală, fiind astfel îndreptăţiţi să vedem în el un singur sistem semiotic şi nu mai multe. În practică însă, „orice text care nu e de dimensiuni atît de mici încît să nu ne poată furniza o bază suficientă pentru deducerea unui sistem aplicabil, prin generalizare, şi la alte texte, – conţine de obicei derivate care-şi au sursa în diferite alte sisteme".[11] Hjelmslev enumeră în continuare o listă de conotatori posibili; un text poate fi neunitar în privinţa următoarelor aspecte: 1. În diferite forma stilistice (poetic, în proză sau mixt); 2. În diferite stiluri (stilul creator, stilul pur imitativ – aşa-zisul stil normal, sau mixt – arhaizat); 3. În diferite stiluri axiologice: stilul elevat şi stilul vulgar sau stilul neutru); 4. Prin diferite medii (mijloace): vorbire, scriere, gesturi, coduri de semnale etc.; 5. Pe diferite tonuri sau dispoziţii (mînios, vesel etc.); 6. Idiomul prin care se înţelege a) diferite clase de „limbă", cum ar fi limbile tehnice sau limbile de grup (jargoane, grupuri interlope, diferite profesii etc.); b) diferite limbi naţionale; c) diferite varietăţi regionale; d) diferite fizionomii (ca forme de expresie: diferite *voci*, diferite feluri

[9] V. Fînaru 2000: 72-79.

[10] V. cap. *Semiotici conotative şi metasemiotici*, în vol. *Preliminarii la o teorie a limbii*, p. 243-269. „În ultimul paragraf, cu toată lărgirea de perspectivă încercată de noi, am procedat în aşa fel ca şi cum unicul obiect al teoriei limbii ar fi fost *semiotica denotativă*, prin care înţelegem o semiotică dintre planurile căreia nici unul nu este reprezentat tot printr-o semiotică. Acum mai rămîne ca în cadrul unei ultime lărgiri de perspectivă să arătăm că există semiotici în care planul expresiei este tot o semiotică, după cum există şi semiotici în care planul conţinutului e reprezentat tot printr-o semiotică. Pe primele le vom numi *semiotici conotative*, iar pe ultimele *metasemiotici*. Întrucît planul expresiei şi planul conţinutului sînt definibile numai în opoziţie şi în raport unul cu celălalt, definiţiile date de noi *semioticii conotative* şi *metasemioticii* sînt doar definiţii provizorii de natură 'reală' cărora nu li se poate atribui vreo valoare, nici măcar ca ipoteză de lucru".

[11] *Op. cit.*, p. 245.

BDD-A8408 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:14 UTC)

de timbru etc.). Toate acestea sînt categorii solidare, "în sensul că orice funcţie a limbii denotative trebuie definită în aşa fel încît ele toate să fie luate în condiderație.

Prin combinarea unui membru dintr-o categorie cu un membru dintr-o altă categorie se obţin produse hibride"[12]: stil beletristic – stil creator şi în acelaşi timp înalt; slang – stil creator care e în acelaşi timp şi înalt şi inferior; jargon şi cod – stiluri care nu sînt nici înalte nici inferioare; limbă colocvială – stil normal, care nu e nici înalt nici inferior; stil de lectură – stil înalt care e vorbire şi în limba comună, stil de amvon – stil înalt, vorbire şi jargon; stil juridic – stil înalt care e în acelaşi timp stil arhaizat, limbă scrisă şi jargon.[13]

2. Antonino Pagliaro

În propriile analize textuale, Coşeriu este evident influenţat nu doar de teoria şi filozofia limbii elaborate de Antonino Pagliaro (1898-1973)[14], ci şi de principiile *criticii semantice* a acestuia, metodă originală de analiză a creativităţii lingvistice şi de hermeneutică a sensului unor texte vechi, îndeosebi literare.

Coşeriu consideră că „Lingvistica textului […] nu este însă sub nici o formă doar lingvistică, ci mai degrabă *filologie* (într-un sens căzut astăzi mai degrabă în uitare). Pe timpuri, prin filologie se înţelegea arta interpretării textelor, pe de o parte pe baza cunoaşterii limbii în care erau compuse aceste texte, însă, pe de altă parte, şi pe baza familiarizării, dobândită prin studiu, cu cultura materială şi spirituală în cadrul căreia textele respective apăruseră. Astfel, şi Pagliaro a avut o intuiţie foarte corectă atunci cînd şi-a catalogat *critica semantică* (o lingvistică a textului *ante litteram*) drept o formă nouă, dezvoltată a criticii filologice".[15]

Vorbind despre şcoala italiană de lingvistica textului, Coşeriu îi pomeneşte pe Cesare Segre, Maria Corti şi Silvio D'Arco Avalle, dar deasupra tuturor, crede el, trebuie aşezat Antonino Pagliaro „unul dintre cei mai importanţi reprezentanţi ai lingvisticii textului, ce-i drept mai puţin în domeniul construirii de modele sau al discutării principiilor teoretice ale lingvisticii textului, cît mai degrabă în domeniul lingvisticii textului aplicate, al interpretării de texte. Decenii la rînd, sub numele de *critica semantica* (critică semantică)[16], Pagliaro a practicat o lingvistică a textului".[17]

---

[12] *Op. cit.*, p. 247-248.
[13] *Op. cit.*, p. 247-248.
[14] Considerate a fi de factură croceană.
[15] Cf. A. Pagliaro, *La critica semantica*, în *Nuovi saggi*, *op. cit.*, p. 408.
[16] Cf. printre altele: A. Pagliaro, *Saggi di critica semantica*, Messina-Florenţa, 1953; *Nuovi saggi di critica semantica* (mai ales „La critica semantica", p. 379-408), Messina-Florenţa, 1956; *Altri saggi di critica semantica*, Messina-Florenţa, 1961. Foarte renumită este interpretarea unor „pasaje obscure" din texte celebre; aşa sînt, de exemplu, formulele *ite missa est*; *sunt lacrimae rerum* (Vergilius, *Eneida* 1, 462); *e'l modo ancor m'offende* „în chip ce și-azi, cînd mi-amintesc, mă doare" (Dante, *Infernul*, V, 102, trad. rom. de Eta Boeriu, în Dante Alighieri, *Divina comedie*, Editura pentru Literatură Universală, Bucureşti, 1965, p. 36).
[17] Coşeriu 2013: 20.

BDD-A8408 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:14 UTC)

În studiul *Informație și literatură*[18], Coșeriu pleacă de la constatarea că există o incapacitate generală a lingviștilor de a înțelege literatura ca literatură, adică de-a înțelege literatura ca artă. Poate că e vorba, crede Coșeriu, de o incapacitate a lingvisticii înseși și de o imposibilitate rațională de-a determina cu criterii doar lingvistice și de structură lingvistică limitele (granițele) între discursul literar și discursul informativ, adică între *literatură* și *informație*. Există și excepții printre lingviști: un caz extraordinar, deși nu foarte bine cunoscut, este cel al lui Antonino Pagliaro, ale cărui interpretări de texte literare, inclusiv în sens estetic, „sînt – după părerea mea – tot ce s-a publicat mai bun vreodată în domeniul interpretării literare: s-ar putea cita, de exemplu, interpretarea pe care, ca lingvist, a dat-o celebrului poem al Sfîntului Francisc din Asisi 'Cantico delle Creature"'.[19]

Prioritatea acordată de marele lingvist român textului literar poate fi o influență a *criticii semantice* practicate cu predilecție de Antonino Pagliaro. Coșeriu afirmă în repetate rînduri că o lingvistică a textului ca *lingvistică a sensului* ar trebui să se ocupe preferențial, dar nu exclusiv, de textele literare.[20]

Și de data aceasta, Coșeriu își recunoaște „modelul": „Antonino Pagliaro, în a cărui *critica semantica* văd deopotrivă o lingvistică a textului *ante litteram*. Este drept că și el se ocupă în primul rînd de textele literare; în plus, el a recunoscut însă clar că problema apariției sensului în texte nu este o problemă specific literară. De aceea, el și-a aplicat metoda și în texte filosofice, religioase sau chiar în texte juridice".[21]

Coșeriu se întreabă în ce măsură lingvistica textului ca lingvistică a sensului face parte din lingvistica generală și dacă adevărata și propria lingvistică a textului este, în interiorul lingvisticii înțelese în mod tradițional, o disciplină mai degrabă marginală.

Lingvistica textului face parte din hermeneutica limbajului, nu din hermeneutica limbilor. Lingvistica specială care, deși prezentată ca „generală", este hermeneutică a limbilor, nu a limbajului (= a faptului lingvistic în general), constituie pentru lingvistica textului doar o disciplină auxiliară – crede Coșeriu.[22] Cu toate acestea, în situații textuale determinate, această *disciplină auxiliară* poate avea un rol decisiv în constituirea sensului global al textului. De pildă Antonino Pagliaro demonstrează că înțelegerea unuia dintre textele cele mai importante din literatura italiană medievală,

---

[18] V. *Información y literatura*, în vol. Eugenio Coseriu; Óscar Loureda Lamas, *Lenguaje y discurso*, EUNSA (Ediciones Universidad de Navara, S.A.), Pamplona, 2006, p. 85-100.

[19] *Il Cantico di Frate Sole*, în *Saggi di critica semantica*, Messina/Florența, D'Anna, 1953, p. 203-228.

[20] Și asta pentru că „limbajul poetic reprezintă deplina funcționalitate a limbajului și, prin urmare, poezia („literatura" ca artă) este spațiul desfășurării integrale, al plenitudinii funcționale a limbajului. [...] Pe de altă parte, poezia, ca și limbajul, este aprehensiune a universalului în individual, obiectivare a conținuturilor intuitive ale conștiinței. Limbajul absolut este, prin urmare, poezia. Este ceea ce au semnalat și susținut diferiți filozofi și ceea ce a fost amplu fundamentat, în special de Croce" (*Teze despre tema limbaj și poezie*, în vol. Eugeniu Coșeriu 2009: 162 și 165). V. și Coșeriu 2009bis: 127-129. Pentru aplicații pe text literar vezi și Coșeriu 1948, iar pe text religios Coșeriu 2010.

[21] V., printre altele, *Formule di confessione meridionali in caratteri greci*, în *Saggi di critica semantica,* p. 281-330; *Due ricette in volgare siciliano del sec. XIII*, în *Nuovi saggi di critica semantica,* p. 185-198; *La formula «paricidas esto»* și *La formula «ite missa est»*, în *Altri saggi di critica semantica*, p. 41-110 și 129-182. Mai poate fi amintită lucrarea *Ulisse*. Ricerche semantiche sulla „Divina Commedia", vol. I-II, D'Anna, 1967.

[22] Cf. *op. cit.*, p. 294.

BDD-A8408 © 2014 Editura Universității din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:14 UTC)

„Cantico di Frate Sole" (sau „Cantico delle creature") de Sfîntul Francisc din Asisi, depinde în întregime de interpretarea corectă a prepoziţiei *per* în acest text. Pagliaro examinează interpretările anterioare (prepoziţie cauzală, instrumentală), după care argumentează convingător că *per* are aici o utilizare proprie latinei ecleziastice (*prin mijlocirea, cu ajutorul, pe calea*), care duce la o interpretare complet diferită, agustiniană, a poemului: „Dacă facem abstracţie de formulele de început şi de sfârşit, *Cântecul fratelui soare* (cunoscut şi cu titlul *Cantico delle creature*) este alcătuit din strofe asonante, inegale ca lungime, care încep toate cu aceeaşi formulă: «Laudatu sì, mi Signore, (...) *per*...» («Fii lăudat, Doamne, (...) *per*...»). Acest *per* a fost interpretat prin tradiţie ca prepoziţie cauzală (lat. *propter*), şi chiar şi în diferite traduceri germane apar prepoziţii cauzale (*um... willen*, la Vossler *für*). Asta ar însemna, deci, că Dumnezeu trebuie lăudat de dragul creaţiilor sale, pentru faptul că le-a creat.

Sprijinindu-se pe argumente care nu pot fi discutate aici în detaliu, Benedetto Croce[23] se pronunţă, dimpotrivă, pentru o interpretare în sensul unei construcţii agentivale: «Fii lăudat, Doamne, *de către* (*prin*) creaţiile tale" (lat. *ab*, it. modern. *da*, fr. *par*).

Alţi critici au făcut propuneri de compromis; prepoziţia ar trebui înţeleasă atît cauzal, cît şi instrumental: «Fii lăudat de creaţiile tale şi de dragul lor».

După o verificare atentă, Pagliaro respinge toate aceste interpretări şi se decide pentru una nouă: în *per* ar trebui să vedem un reflex al grec. *διά*; ar fi vorba despre o utilizare specială a prepoziţiei în latina bisericească timpurie, care ar trebui explicată printr-o imitare a utilizării lui *διά* în epistolele Sfîntului Pavel: «Fii lăudat, oh, Doamne, *prin* (*attraverso*) soare, respectiv *în* soare (*nel* sole)». Cu alte cuvinte: «Lăudînd soarele, luna, toate creaţiile tale, te lăudăm pe Tine».

Aşadar, pe baza unei analize atente a semnificaţiei prepoziţiei *per*, Pagliaro ajunge la o interpretare «augustiniană» a poemului. În acelaşi timp, Pagliaro îşi afirmă o poziţie fermă şi în privinţa unei probleme de istorie literară: în ultimele două strofe (făcînd abstracţie de strofa finală), unde este vorba despre iertare şi despre moarte, prepoziţia *per* ar putea fi interpretată doar în sensul cauzal al lui *propter*; şi-ar găsi astfel confirmarea, în elementele sale esenţiale, vechea idee potrivit căreia în aceste două strofe ar trebui să vedem adaosuri ulterioare.[24]

La fel procedează şi Coşeriu care, interpretînd un text celebru din Safo[25], demonstrează că două procedee idiomatice, opoziţia între *μέν* şi *δέ* şi separarea facultativă a compuselor verbale constituie cheia pentru corecta înţelegere a sensului.

În multe alte situaţii, însă, rolul limbii în conturarea sensului textului se reduce la o caracteristică universală a oricărei limbi, aceea de a se referi la extralingvistic (de pildă *Don Quijote* de Cervantes sau întreaga operă a lui Kafka).

---

[23] Se pare că avem de-a face aici cu un lapsus linguae al autorului, neremarcat de editorii germani, dacă nu cumva cu o eroare a auditorilor germani ai lui Coşeriu! În ediţia italiană a textului, Donatella di Cesare restabileşte referinţa corectă: L.F. Benedetto, *Il Cantico di Frate Sole*, Sansoni, Firenze, 1941 [Nota traducătorilor ediţiei româneşti].

[24] *Il cantico di Frate Sole*, în *Saggi…*, *op. cit.*, p. 203-228.

[25] V. *op. cit*, p. 279-281.

BDD-A8408 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:14 UTC)

Concluzionînd, putem afirma că – dincolo de activitatea de pionierat şi de structura profund originală pe care întemeiază Coşeriu această nouă ştiinţă a limbajului –, influenţele, ideile preluate creativ şi dialogul peste timp cu alţi mari lingvişti şi filozofi ai limbajului se regăsesc, ca pretutindeni în opera sa, şi în domeniul *lingvisticii textului*.

BIBLIOGRAFIE

Adam, Jean-Michel, *Lingvistică textuală*. Introducere în analiza textuală a discursurilor, Traducere de Corina Iftimia, Institutul European, Iaşi, 2008

Adam, Jean-Michel, *L'emergence de la Linguistique Textuelle en France: entre perspective fonctionnelle de la phrase, grammaires et linguistiques du texte et du discours*, în rev. „Investigações", vol. 23, nr. 2, 2010, p. 11-47

Boc, Oana, *Textualitatea literară şi lingvistica integrală*. O abordare funcţional-tipologică a textelor lirice ale lui Arghezi şi Apollinaire, Clusium, Cluj-Napoca, 2007

Bühler, Karl, *Sprachtheorie*. Die Darstellungsfunktion der Sprache, Fischer, Jena , 1934 [trad. spaniolă *Teoría del lenguaje*, Alianza Universidad, 1979]

Charaudeau, Patrick; Maingueneau, Dominique (coord.), *Dictionnaire d'analyse du discours*, Éditions du Seuil, Paris, 2002

Cifor, Lucia, *Principii de hermeneutică literară*, Editura Universităţii „Al.I. Cuza", Iaşi, 2006

Coseriu, Eugenio, *La lingua di Ion Barbu* [con alcune considerazioni sulla semantica delle lingue „imparate], în „Atti del Sodalizio Glottologico Milanese", dicembre 1948, p. 47-53

Coseriu, Eugenio, *Determinación y entorno*. Dos problemas de una lingüística del hablar, în *Romanistisches Jahrbuch*, nr. 7, 1955-1956, [publicat în 1957], p. 24-54 (Trad. rom. în Coşeriu 2004: 287-329 şi în Coşeriu 2009: 198-233)

Coseriu, Eugenio, *Lezioni di linguistica generale*, Torino, 1973; ediţie spaniolă revizuită şi adăugită: *Lecciones de lingüística general*, Madrid, 1981; versiune în limba română (după versiunea spaniolă) de Eugenia Bojoga: *Lecţii de lingvistică generală*, Editura ARC, Chişinău, 2000

Coseriu, Eugenio, *Sprachkompetenz*. Grundzüge der Theorie der Sprechens, Text îngrijit şi editat de H. Weber, Tübingen şi Basel, 1988

Coseriu, Eugenio, *Competencia lingüística*. Elementos de la teoría del hablar, Gredos, Madrid, 1992

Coseriu, Eugenio, *Textlinguistik*. Eine Einführung, Herausgegeben und bearbeitet von Jörn Albrecht, Dritte, überarbeitete und erweiterte Auflage, Francke Verlag, Tübingen und Basel, 1994[3], (ediţia I: 1980)

Coşeriu, Eugeniu, *Lingvistica textului* [Conferinţă ţinută la Universitatea din Bucureşti în ziua de 6 noiembrie 1996], în rev. *Fonetică şi dialectologie*, XX-XXI, 2001/2002, p. 131-139 [număr publicat în 2004]

Coşeriu, Eugeniu, *Teoria limbajului şi lingvistica generală*. Cinci studii, Ediţie în limba română de Nicolae Saramandu, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2004

Coseriu, Eugenio; Loureda Lamas, Óscar, *Lenguaje y discurso*, Prólogo de Johannes Kabatek, EUNSA (Ediciones Universidad de Navarra S.A.), Pamplona, 2006

Coseriu, Eugenio, *Lingüística del texto*. Introducción a la hermenéutica del sentido, Edición, anotación y estudio previo de Óscar Loureda Lamas, Arco/Libros, Madrid, 2007

Coseriu, Eugenio, *Linguistica del testo*. Introduzione a una ermeneutica del senso, Edizione italiana a cura di Donatella Di Cezare, Carocci editore, Roma, 2008[5] (ediţia I: 1997)

BDD-A8408 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:14 UTC)

Coşeriu, Eugeniu, *Omul şi limbajul său*. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii şi lingvistică generală, Antologie, argument, note, bibliografie şi indici de Dorel Fînaru, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2009 (Colecţia „Logos", nr. 1)

Coşeriu, Eugeniu, *Lingvistica textului ca hermeneutică a sensului*. Traducere din limba spaniolă de Dorel Fînaru, în vol. ****Limbaje şi comunicare*, vol. X, partea I [Lucrările Colocviului Internaţional de Ştiinţe ale Limbajului „Eugeniu Coşeriu", ediţia a X-a, Suceava], Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009bis, p. 127-130

Coseriu, Eugenio, *Orationis fundamenta*. Rugăciunea ca text, Traducere de Andreea Grinea, în rev. „Transilvania", nr. 7-8, 2010, p. 1-12

Coşeriu, Eugeniu, *Lingvistica textului*. O introducere în hermeneutica sensului, Ediţie îngrijită de Jörn Albrecht, Versiune românească şi index de Eugen Munteanu şi Ana-Maria Prisacaru, cu o postfaţă de Eugen Munteanu, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2013 (Colecţia „Logos", nr. 10)

Dospinescu, Vasile, *Eugeniu Coşeriu şi lingvistica textului*, în vol. **** Limbaje şi comunicare*, IX, partea I, Editura Universităţii Suceava, 2007, p. 72-88

Fînaru, Dorel, *Schiţă pentru o poetică integrală*, în vol. *Limbaje şi comunicare*, IV [Lucările Colocviului Internaţional de Ştiinţe ale Limbajului „Eugeniu Coşeriu", ediţia 1999], Editura Universităţii, Suceava, 2000, p. 522-532

Fînaru, Dorel, *Ars poetica eminesciană*, Editura Universităţii din Suceava, 2006

Fînaru, Dorel, *Valenţe ale lingvisticii textuale coşeriene*, în vol. *Normă-sistem-uz: codimensionare actuală*, (Conferinţă în plen la *Colocviul Internaţional de Ştiinţe ale Limbajului „Eugeniu Coşeriu"*, ediţia a XI-a, Chişinău, 12-14 mai 2011), vol. I, Editura Universităţii de Stat din Moldova, Chişinău, 2012, p. 16-23

Hjelmslev, Louis, *Essais linquistiques*, în „Travaux du Cercle Linguistique de Copenhague", XII, Copenhaga, 1959

Hjelmslev, Louis, *Preliminarii la o teorie a limbii*, Traducere din limba engleză de D. Copceag, Centrul de Cercetări Fonetice şi Dialectale, Bucureşti, 1967 (litografiat)

Munteanu, Cristinel, *Lingvistica integrală coşeriană*. Teorie, aplicaţii şi interviuri, Editura „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2012

Pagliaro, Antonino, *Glottologia*. Parte speciale. Linguistica della «parola», Dell Ateneo, Roma, 1955

Tămâianu-Morita, Emma, *Câteva distincţii conceptuale de bază într-o tipologie textuală de orientare integralistă*, în rev. „Limba română", Chişinău, nr. 4-6, 2006, p. 14-29

Tămâianu, Emma, *Fundamentele tipologiei textuale*. O abordare în lumina lingvisticii integrale, Clusium, Cluj, 2001

Zagaevschi Cornelius, Lolita, *Funcţiile evocative în lingvistica integrală a textului*, în rev. „Limba Română", Chişinău, nr. 4-6, 2006, p. 30-43

Zagaevschi Cornelius, Lolita, *Funcţii metaforice în „Luntrea lui Caron" de Lucian Blaga*. Abordare în perspectivă integralistă, Editura Clusium, Cluj, 2005

BDD-A8408 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:14 UTC)